

OCENA MIAST WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO POD WZGLĘDEM POTENCJAŁU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ATRAKCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ W LATACH 2004–2013

Ptryk Brambert

*Instytut Geografii, Zakład Badań Regionalnych i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet
Jana Kochanowskiego w Kielcach, ul. Świętokrzyska 15, 25-406 Kielce
p.brambert@ujk.kielce.pl*

Brambert P., 2013, Ocena miast województwa świętokrzyskiego pod względem potencjału przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej w latach 2004–2013, *Czasopismo Geograficzne* 84 (1–2): 35–52.

Artykuł wpłynął do redakcji 10.05.2012; po recenzji zaakceptowany 23.01.2015.

Streszczenie

Rozwój społeczno-gospodarczy jest rezultatem wielu powiązanych ze sobą uwarunkowań. Poziom rozwoju każdego układu terytorialnego stanowi m.in. odzwierciedlenie stanu jego konkurencyjności, na co w głównej mierze wpływają zachodzące w jego obrębie procesy przedsiębiorczości. One determinują funkcje obszaru i możliwości kreowania nowoczesnego systemu gospodarki. W artykule przeprowadzono ocenę potencjału przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej miast regionu świętokrzyskiego przy pomocy miernika syntetycznego. Podstawą były wskaźniki obrazujące dynamikę liczby przedsiębiorstw, natężenie i poziom przedsiębiorczości.

Wprowadzenie

Aktualnie niezbędnym motorem napędowym trwałego rozwoju jednostek przestrzennych jest zjawisko konkurencji. Dotyczy ono przestrzeni różnej skali [m.in. Porter 1990, Lever 1999, Smit 2010], jak i każdej wielkości przedsiębiorstw. Odbywająca się między nimi rywalizacja o utrzymanie bądź poprawę poziomu rozwoju, wzrost znaczenia w przestrzeni, dostęp do korzyści egzogenicznych, jest wyrazem możliwości przystosowania się do szybko zmieniającej się kondycji gospodarki. Konkurencyjność układów terytorialnych przeja-

wia się również w zdolności adaptacji do innych uwarunkowań, w tym społeczno-kulturowych [Wdowicka 2008]. Jedną z kluczowych jej determinant jest sytuacja przedsiębiorczości. Wytycza funkcje oraz charakter obszaru i jego potencjał do partycypowania w tworzeniu nowoczesnego, opartego na wiedzy, systemu ekonomicznego. Co więcej, maksymalizacja aktywności gospodarczej to elementarny cel strategiczny dla długofalowego postępu na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Duży wpływ na to swoiste współzawodnictwo ma położenie geograficzne, tzn. rola miejsca w sytuowaniu działalności.

Badane z różnych punktów widzenia zjawisko przedsiębiorczości oznacza w języku ekonomii takie łączenie oraz angażowanie do prowadzonego w warunkach niepewności i ryzyka biznesu wymaganych czynników wytwórczych, aby zapewnić zysk osobie lub grupie osób pełniących funkcje przedsiębiorcy. W sensie potocznym jest umiejętnością podejmowania przedsięwzięć dla celów zarobkowych. W makroekonomii to zorganizowany, społeczny proces tworzenia i wykorzystywania szans [Bratnicki 2002]. Jego efekty mogą być identyfikowane na trzech poziomach: przedsiębiorcy (np. dochód, kariera), przedsiębiorstwa (np. nowy produkt, rozwój) i gospodarki (np. nowe miejsca pracy, wpływ z podatków) [Kraśnicka 2002]. Takie ujęcie problemu przyjęto w analizie.

Wraz ze wzrostem poziomu przedsiębiorczości rośnie atrakcyjność gospodarcza terytorium, w pracy traktowana jako pochodna atrakcyjności inwestycyjnej. Jest to zatem zdolność skłonienia do inwestycji, przez oferowanie różnych korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia podczas prowadzenia działalności. Przestrzeń oferująca optymalną kombinację czynników lokalizacji stwarza najlepsze warunki dla funkcjonowania przedsiębiorstw, czym przyciąga inwestorów [Kalinowski 2008]. Gdy jest rzeczywistym miejscem realizacji, poprawia jakość dotychczasowych uwarunkowań (np. podaży pracy, infrastruktury), stając się potencjalnym obszarem umiejscawiania kolejnych przedsięwzięć. Duża dynamika przekształceń właściwych determinant świadczy o wzroście atrakcyjności gospodarczej.

W opracowaniu określono i oceniono potencjał przedsiębiorczości oraz atrakcyjność gospodarczą miast województwa świętokrzyskiego. Analiza dotyczy lat 2004 i 2013. Wybór dolnej granicy nawiązuje do przełomowego momentu, gdy Polska wstąpiła do Unii Europejskiej. Miejska sieć osadnicza regionu jest naj-

mniej w kraju, ponieważ obejmuje 31 ośrodków. Zajmuje 669 km² (5,7%) powierzchni województwa (11,7 tys. km²), które większe jest jedynie od opolskiego (9,4 tys. km²). Na jedno miasto przypada 378 km² terenu obrazując przeciętną gęstość sieci. W strukturze wielkościowej przeważają najmniejsze jednostki liczące do 5 tys. mieszkańców (45,2%), ale zasiedla je minimalny odsetek ogółu ludności sieci (7%). Miasta te wraz z 6 bardzo małymi (5–10 tys.) i 5 małymi (10–20 tys.) stanowią 81%, kumulując 26,8% zaludnienia. Stolica województwa jest dominującym skupiskiem ludności miejskiej (35,2%). W 2013 r. Kielce utraciły miano *miasta największego* na rzecz *miasta bardzo dużego*, gdyż zarejestrowano w Kielcach 199,9 tys. mieszkańców. Ośrodek odznacza się silną przewagą nad pozostałymi, powodując wiele dysproporcji. Jest to charakterystyczne zjawisko dla miejskiej sieci osadniczej w województwach Polski, gdzie najczęściej spotkać można podobne układy monocentryczne z jednym, wybijającym się największym miastem.

W krajowym układzie złożonym z 908 miast, najmniejsze stanowią 35%, a wraz z bardzo małymi i małymi ich udział przekracza 3/4 ogółu. Miasta największe, powyżej 200 tys. mieszkańców, w liczbie 16, nie osiągają 2% struktury, ale są wśród nich najważniejsze aglomeracje koncentrujące ludność oraz istotne zasoby społeczno-gospodarcze.

Obecny wygląd miejskiej sieci osadniczej województwa świętokrzyskiego – obszaru małego, o niepełnej i rozdrobnionej strukturze – formował się powoli w różnych ustrojach państwowych i ekonomicznych. Wpływały na to częste zmiany wielkości i kształtu kraju, a także to nadawane, to odbierane niektórym jednostkom osadniczym funkcje administracyjne. Ziemia świętokrzyska nie miała dogodnych możliwości rozwoju, m.in. z powodu długotrwałego oraz wyniszczającego zaboru rosyjskiego, stąd

jej struktura osadnictwa to doskonałe odbicie historii politycznej, gospodarczej i społecznej, tworząca ramy dla całokształtu funkcjonowania. Z drugiej strony wielokierunkowe wsparcie postępu gospodarczego pomaga współtworzyć otwartość systemu miejskiego na otoczenie, co przejawia się np. w kooperacji rodzimych przedsiębiorstw z podmiotami z sąsiednich województw, które działają w ramach specjalnych stref ekonomicznych (SSE „Starachowice”, Tarnobrzaska SSE), czy też skupiają się w klastrach (np. Grono Targowe Kielce, Klaster Przemysłowy dawnych terenów Centralnego Okręgu Przemysłowego).

W związku z powyższym miejska sieć osadnicza województwa świętokrzyskiego, ze względu na swoją specyfikę, wymaga szerszego zgłębienia problematyki rozwoju przedsiębiorczości. Artykuł stanowi próbę wypełnienia niewyczerpanej jeszcze przestrzeni badawczej we wskazanych kwestiach.

Metodyka

Dla realizacji celu, w oparciu o informacje Banku Danych Lokalnych GUS, zidentyfikowane zostały składowe cztery wskaźniki. Są to kolejno: 1) wskaźnik dynamiki podmiotów gospodarczych (2004–2013), 2) liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego prowadzonych przez osobę fizyczną na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, 3) liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców, 4) odsetek spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w ogóle działalności gospodarczych. Wyboru dokonano po pierwsze przyjmując założenie, że potencjał przedsiębiorczości opiera się na dynamice, nasyceniu, strukturze wewnętrznej oraz zasobach endogenicznych bądź egzogenicznych przestrzeni. Wzięto również pod uwagę dostępność danych oraz fakt przynależności elementów wskaźników (obecność

przedsiębiorstw z sektora MSP, w tym z finansowaniem międzynarodowym, kapitał ludzki i społeczny) do licznej grupy czynników konkurencyjności regionów [por. Leśniak 2006, Wdowicka 2008]. Starano się tak dobrać zestaw cech, aby dotyczyły różnych czynników wzrostu, w celu uchwycenia zróżnicowania ich znaczenia dla rozwoju regionalnego [Szafranek 2010].

Przyjęty zbiór był podstawą procedury uporządkowania liniowego jednostek miejskich, czyli miernika syntetycznego według Z. Zioły [Runge 2006]. Konstrukcja tego narzędzia analizy wielocechowej obejmuje: standaryzację parametrów wyjściowych macierzy do postaci mierników znormalizowanych, wyliczenie wielkości miernika syntetycznego dla każdego obszaru (średnia arytmetyczna z wartości znormalizowanych) i obliczenie struktury (odsetek ujednoczonych mierników) uzyskanych wartości. Obok ukazania skali różnic między miastami, ustalono, który ze cech wyjściowych i w jakim stopniu wpływa na wielkość miernika. Dzięki zbadaniu pod kątem podobieństwa struktury oraz wielkości wskaźnika syntetycznego zhierarchizowanego w porządku malejącym, wyznaczono klasy potencjału przedsiębiorczości i klasy atrakcyjności gospodarczej. W pierwszym przypadku wartość miernika zawierała wszystkie wskaźniki (2013 r.), w drugim – wielkości przedstawiające ich zmianę progresywną lub regresywną w latach 2004–2013 (2004 r. to 100%), bez wskaźnika dynamiki przedsiębiorstw. Analiza spadku lub wzrostu wartości atrybutów gospodarki układów terytorialnych jest częstą metodą przy określaniu ich atrakcyjności gospodarczej [np. Adamczyk 2008, Kalinowski 2008]. Zastosowano obiektywny sposób podziału miast, obliczając wielkości różnic między kolejnymi wartościami miernika, a następnie średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe dla kolumny różnic. Granice między grupa-

mi powstały według kryterium sumy średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego różnic między miernikami syntetycznymi.

Aby przejrzysto zaprezentować zmienne wykorzystano narzędzia statystyczne służące analizie struktury, zwłaszcza 5-liczbową syntezę. To zwięzły i uogólniający opis zbiorowości przy pomocy wartości minimalnej, maksymalnej oraz kwartyli, które razem dostarczają informacji charakteryzującej przeciętny poziom cechy, jej dyspersję i asymetrię rozkładu.

Zarys sytuacji gospodarczej i społecznej

W 2013 r. na terenach badanych ośrodków miejskich było zarejestrowanych 68,5 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 62,3% ogółu województwa świętokrzyskiego (109,9 tys.). Wśród nich 67% to jednostki usługowe regionu, 52% – przemysłowe i budowlane, zaś 18% – rolnicze. Proporcje dla miejskiej struktury rodzajowej przedstawiają główną rolę usług (80%), 4-krotnie mniejszą (19%) – działalności przemysłowej i budowlanej, a znikomą (0,5%) – rolnictwa i aktywności pokrewnych (ryc. 1). Najmniej zasobny pod tym względem był obszar niewielkich Działoszyce (122 podmioty), najbardziej Kielce, gdzie zlokalizowanych zostało 28,8 tys. firm, czyli 42% ich liczby w miejskiej sieci osadniczej. Ten wiodący ośrodek skupił po 2/5 miejskich mikro- (27,4 tys.), małych (1,1 tys.) i średnich (267) przedsiębiorstw, natomiast 45% dużych (40), a ponad połowę aktywności bardzo dużych (9 z 17). Do grupy o znaczącej, choć kilkakrotnie mniejszej koncentracji, należały jednostki: Ostrowiec Świętokrzyski (7,9 tys.), Skarżysko-Kamienna (5,6 tys.) i Starachowice (4,8 tys.). Statystyczna analiza rozkładu zmiennej spreycyzowała, iż zasadniczą część zbiorowości (50% miast środkowych uszeregowanych

według rosnącej wartości cechy, między pierwszym i trzecim kwartylem) mieściła od 243 do 1,8 tys. przedsiębiorstw, przy czym największe zróżnicowanie wystąpiło wśród 8 czołowych miast z liczbą aktywności między 1,8 tys. a 28,8 tys. (czwarta część zbioru powyżej trzeciego kwartyla). Zdecydowana większość ośrodków (77%) posiadała mniejszą niż przeciętna (2,2 tys.) sumę działalności gospodarczych, rzutuując na wysoki poziom zmienności systemu. W rozpatrywanym okresie ich liczebność nieznacznie spadła (o 709), gdy w województwie uległa zwiększeniu o 6,8 tys.

Spośród przedsiębiorstw zlokalizowanych w miastach $\frac{3}{4}$ (50,9 tys.) zarejestrowanych zostało przez osoby fizyczne. Samodzielną działalność gospodarczą przestało prowadzić w porównaniu z 2004 r. aż 4,1 osób (ubytek o 7,4%), choć w całym regionie ich liczba wzrosła o 2,1% (1,7 tys.), do 85,2 tys. Obszar zmienności zawarł się w granicach od 81 (Działoszyce) do 20,6 tys. podmiotów (Kielce). Wraz ze stolicą województwa czwartą najbardziej niejednorodną część zbioru tworzył taki sam układ miast jak w przypadku ogółu przedsiębiorstw, w tym Ostrowiec Świętokrzyski (6,4 tys.), Skarżysko-Kamienna (4,3 tys.) oraz Starachowice (3,6 tys.). Zwarty trzon jednostek posiadał od 186 do 1,4 tys. prywatnych firm rozwijanych przez osoby fizyczne. Średniej ich liczby – 1,6 tys. – nie przekroczyły 24 ośrodki miejskie, a stanowiły jedynie 19,2% (9,8 tys.) sumy tych działalności w miejskiej sieci osadniczej.

Kolejną cechą to liczba niepublicznych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. W 2013 r. wielkość ta na terytoriach miast kształtowała się na poziomie 1,9 tys. (50,6% ogółu), a w stosunku do 2004 r. powiększyła się aż o 53% (646). Województwo świętokrzyskie odnotowało analogiczną zmianę progresywną, wynoszącą 1,2 tys. jednostek tego typu, osiągając stan 3,7 tys.

obywatelską, zwłaszcza: Ostrowiec Świętokrzyski (180), Starachowice (132), Sandomierz (100).

Z kolei od 2004 r. obszary miejskie przyciągnęły 105 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, co dało 510 takich podmiotów, a więc przyrost o 26%. Dynamika rozwoju wyróżnionej formy przedsięwzięcia była nieco wyższa od postępu regionalnego, który wykazał wartość ok. 23% (113 firm), a istotny wkład miast w umiędzynarodawianie świętokrzyskiej struktury gospodarczej, z 82% zwiększył się o 2 punkty procentowe (p.p.). Niemal wszystkie przedsiębiorstwa (90%) umiejscowiono w 7 głównych ośrodkach: Kielcach (287), Starachowicach (49), Ostrowcu Świętokrzyskim (41), Skarżysku-Kamiennej (26), Końskich (21), czy Sandomierzu (20) oraz Jędrzejowie (15). Od 1 do 9 spółek zarejestrowano w 13 miejscach, zaś w 11 nie ulokował kapitału żaden zagraniczny inwestor. Sieć miejska w tym aspekcie cechowała się najbardziej wyraźną niejednorodnością.

Minimalna zmienność w stosunku do pozostałych składowych miar dotyczyła liczby mieszkańców, stanowiących ok. 45% (567,8 tys.) populacji województwa świętokrzyskiego (1,27 mln). Zgodnie z trendem jego depopulacji o 20,5 tys. osób (względnie o 1,6%), zaludnienie miejskiego systemu osadniczego spadło mocniej, o 21,8 tys. (–3,7%). Wahało się ono od 981 (Działoszyce) do 199,9 tys. osób (Kielce), lecz połowę zbiorowości zamieszkiwało między 3,0–15,6 tys. osób. Spośród bardziej zróżnicowanej, pozostałej części (25%) miast o wysokiej koncentracji ludności, należy powtórnie wyróżnić: Ostrowiec Świętokrzyski (72,3 tys.), Starachowice (51,2 tys.), Skarżysko-Kamienną (47,5 tys.). Odgrywają one szczególną rolę jako miejsca skupiające ludność, gdyż mieszka w nich stale niecała 1/3 populacji miast regionu. Rola tego typu osad wiąże się z faktem, że łączą one funkcje administracyjne (sie-

dziba władz powiatowych) z przemysłowo-usługowymi. Dla 25 jednostek stan zaludnienia był niższy od średniej – 18,3 tys. obywateli.

Powołując się na klasyfikację J. Petryszyna [2002], wydzielono 9 miast o regresywnym typie rozwoju demograficznego (spadek liczby ludności musiał być większy niż 0,5 tys. osób), przy tym wszystkie to największe ośrodki powiatowe (2 duże: Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice; 3 średnie: Skarżysko-Kamienna, Sandomierz, Końskie i 3 małe: Busko-Zdrój, Jędrzejów i Pińczów), na czele ze stolicą województwa. Reszta – 14 jednostek najmniejszych, 6 bardzo małych oraz 2 małe – charakteryzowała się stabilizacją zaludnienia (wahania nie przekroczyły $\pm 0,5$ tys.). Tylko 5 najmniejszych miast wykazało niewielki przyrost liczby mieszkańców, tj. Chęciny (211 osób), Osiek (73), Wąchock (61), Koprzywnica (29) i Bodzentyn (3 osoby). Wśród ośrodków wyludniających się w badanym czasie ubytek mieszkańców wyniósł statystycznie 854 osoby.

Ostatnia cecha to liczba ludności w wieku produkcyjnym, którą określono na 63,2% ogółu ludności zurbanizowanych przestrzeni, co nie odbiegało bardzo od struktury na poziomie wojewódzkim (62,9%), jak i było zbliżone do odsetka w Polsce (63,4%). W latach 2004–2013 nastąpił jednak wyraźny spadek liczebności o 7,4% (28,6 tys. osób), gdy w całym regionie regres był prawie niezauważalny – o 0,03%, czyli 278 osób. Wysoki na tle miejskiej sieci udział ludności w wieku zdolności do pracy był w 16 miastach: Połaniec (70,7%), Ożarów (67,9%), Chęciny (66,6%), Sędziszów (66,3%), Daleszyce (66,1%), Małogoszcz (65%), Kazimierza Wielka i Bodzentyn (po 64,9%), Skalbierz (64,5%), Pińczów i Włoszczowa (po 64,2%), Stąporków (64%), Staszów (63,7%), Suchedniów (63,6%), Ostrowiec Świętokrzyski (63,5%) oraz Działoszyce (63,4%).

Parametry potencjału przedsiębiorczości miast

Spowolnienie rozwoju funkcji ekonomicznej w układzie miast ukazuje negatywny wskaźnik dynamiki podmiotów gospodarczych (tab. 1). Był on niższy o 7,6 p.p. od przyrostu w województwie świętokrzyskim, na co wpłynął spadek liczby przedsiębiorstw w 14 miastach, przeciętnie o 7,1%. Ubytek bezwzględny szczególnie dotknął 4 miasta o dominującej randze, Starachowice (–332 firm), Skarżysko-Kamienną (–222), Końskie (–167) i Staszów (–139). Średni progres dla reszty 16 ośrodków (bez Działoszyc, z niezmienną liczebnością) wyniósł 8,2%. W Suchedniowie i w dru-

gim z kolei Ostrowcu Świętokrzyskim przyrost absolutny przekroczył 100 podmiotów. Maksymalnym tempem wzrostu działalności odznaczył się Bodzentyn (21,9%), zaś spadku – Ożarów (–19,2%). Wysoką dynamikę odnotowały jeszcze: Kunów (18,8%), Kazimierza Wielka (16,8%), Daleszyce (16,2%) czy Suchedniów (14,9%). Dla 50% terenów wskaźnik mieścił się w granicach od –6,4% do 4,5%. Wartość 0,85% wyznacza dwie liczebnie równe grupy o dużym tempie bądź spowolnieniu rozwoju gospodarczego. W świetle pierwszego parametru przedsiębiorczości, cała zbiorowość przejawiała najmniejszą dyspersję.

Obok niezadowalających wskaźników dynamiki, miejska sieć osadnicza

Tab. 1. Przedsiębiorczość miast województwa świętokrzyskiego w 2013 r.

Cecha	Dynamika przedsiębiorstw 2004–2013	Liczba podmiotów osób fizycznych na 1000 osób (wiek produkcyjny)	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców	Odsetek podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego
Maksimum miasto	121,9 Bodzentyn	176,2 Busko-Zdrój	7,0 Bodzentyn	1,5 Stąporków
Minimum miasto	80,8 Ożarów	76,9 Koprzywnica	1,0 Małogoszcz	0,2* Kazimierza Wielka
Średnia	101,0	118,1	3,2	0,4
Kwartył I	93,6	98,3	2,4	0,0
Mediana	100,8	113,2	3,1	0,4
Kwartył III	104,5	138,1	3,8	0,7
Zmienność (%)	9,5	23,6	39,3	95,8
Asymetria	–0,3	0,3	0,1	–0,1
Ogółem	99,0	142,0	3,3	0,7
Województwo	106,6	106,8	2,9	0,6

* Wartość minimalna spośród 20 miast posiadających co najmniej jeden taki podmiot.
Źródło: opracowanie własne.

w 2013 r. cechowała się wyraźnie wysokim natężeniem jednoosobowej przedsiębiorczości sektora gospodarczego. Na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadało o 35 działalności osób fizycznych więcej niż w całym województwie. Najlepsze na tym tle wartości dotyczyły Buska-Zdroju, zaś najmniej korzystnym dla lokalizacji miastem okazała się Koprzywnica. Kolejnych 5 jednostek terytorialnych było najbardziej zbliżonych do maksymalnego natężenia przedsiębiorczości indywidualnej i przekraczało ogólny stopień dla obszarów, tj.: Sandomierz (166 podmiotów gospodarczych sektora prywatnego prowadzonych przez osobę fizyczną na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym), Kielce (164), Daleszyce (163), Końskie (148) oraz Skarżysko-Kamienna (144). W połowie miast wskaźnik oscylował w przedziale 98–138 jednostek na 1000 osób w wieku produkcyjnym. Minimalna większość (16) posiadała gorsze od przeciętnej wartości miary (118). Zróźnicowanie obszarów kształtowało się w pobliżu 24%.

Większe dysproporcje miały miejsce w odniesieniu do współczynnika liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w stosunku do 1000 mieszkańców, który można traktować jako miernik przedsiębiorczości, kreatywności i tzw. klimatu społecznego. Dla ogółu miast był on niewiele wyższy niż w regionie świętokrzyskim, a ośrodki Bodzentyn (7) i Małogoszcz (1) wyznaczyły wąski zakres zmienności. Sprzyjającym klimatem dla rozwoju przedsiębiorczości obywatelskiej charakteryzowały się także odpowiednio: Działoszyce (6), Skalbierz (5), Opatów, Włoszczowa, Kielce i Sandomierz (po 4). Co drugi analizowany obszar osiągnął wartość wskaźnika od ok. 2,5 do ok. 4 instytucji na 1000 ludności, 58% nie przekroczyło jego średniego poziomu.

Według odsetka spółek z kapitałem zagranicznym, w 2013 r. na pozycji lide-

ra był obszar Stąporkowa (1,5%). Tuż za nim uplasowały się: Małogoszcz (1,1%), Starachowice i Kielce (po 1%), reprezentując 2 razy wyższy od wojewódzkiego poziom inwestycji zagranicznych. Nie miały udziału zachowały 3 następne miasta, czyli Końskie, Jędrzejów oraz Działoszyce (po 0,8%). Niestety brak takich inwestorów w ponad jednej trzeciej lokalizacji, jak również znaczna dyspersja zbiorowości w tym względzie, zdecydowanie rzutuje na łączny, mało pozytywny rezultat konkurencyjności miejskiej sieci osadniczej w Świętokrzyskiem.

Parametry atrakcyjności gospodarczej miast

Rozpatrując atrakcyjność gospodarczą miast należy zwrócić uwagę na generalny fakt jej zwiększenia w analizowanym dziesięcioleciu. Pełny stan rzeczy został zaburzony przez bardzo niewielki regresywny wskaźnik zmiany atrakcyjności umiejscawiania według przedsiębiorstw prowadzonych przez osobę fizyczną na 1000 osób w wieku produkcyjnym (tab. 2). W obu pozostałych przypadkach tempo wzrostu było korzystniejsze w relacji z województwem, w pierwszej kolejności – atrakcyjności lokalizacji zagranicznej działalności gospodarczej (o 11,9 p.p.), w drugiej – atrakcyjności lokalizacji sektora obywatelskiego (o 3,4 p.p.). Największa poprawa dotyczyła ostatniej z wymienionych cech, bo o ok. 3/5 wobec początku okresu.

Na podstawie zmiany wartości pierwszego w podanym porządku indeksu wykazano, iż najbardziej odczuwalny progres (nie mniej niż jedna dziesiąta natężenia z 2004 r.), z grupy 15 obszarów, stwierdzono w miastach: Kunów (24,6%), Suchedniów (18,5%), Daleszyce (17,6%) i Kazimierza Wielka (14,8%). Średnio, dodatnia dynamika (8,1%) była słabsza od spadku znaczenia lokalizacji samodzielnych inicjatyw biznesowych

(-9,1%), którego dolne granice dla 16 ośrodków wyznaczył Ożarów (-19,2%). Umocnienie atrakcyjności obszarów miejskich było w głównej mierze (8 miast) wypadkową równoczesnego spadku liczby aktywności gospodarczych osób fizycznych (średnio -7,6%) oraz liczby mieszkańców w wieku zdolności do pracy (-4,4%). Nastąpiło ono m.in. w przestrzeni 6 siedzib administracji powiatowej (Busko-Zdrój, Ostrowiec Świętokrzyski, Jędrzejów, Sandomierz, Kielce – powiat miejski i ziemski,

Włoszczowa). W drugim rzędzie (6 jednostek) to efektowne nasilenie indywidualnej działalności (15,7%) wraz z 5-krotnie mniejszym wpływem zwiększenia zasobów ludności w wieku produkcyjnym. W grupie miast o właściwościach regresywnych na osłabienie konkurencyjności wpłynął w 10 miejscach, w tym na terenach pozostałych stolic powiatów ziemskich, odwrotny kierunek zmian dzielnej (-15%) i dzielnika (-6%).

Na atrakcyjności lokalizacji wyrażonej przez dynamikę wskaźnika liczby

Tab. 2. Atrakcyjność gospodarcza miast województwa świętokrzyskiego w 2013 r.

Cecha	Atrakcyjność gospodarcza		
	prywatnego sektora gospodarczego	sektora obywatelskiego	zagranicznej działalności gospodarczej
	Zmiana % (2004–2013, 2004=100%)		
	liczby podmiotów osób fizycznych na 1000 osób (wiek produkcyjny)	liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców	odsetka podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego
Maksimum miasto	24,6 Kunów	174,5 Stąporków	283,3 Jędrzejów
Minimum miasto	-19,2 Ożarów	1,5 Zawichost	-100,0 Sędziszów
Średnia	-0,8	67,6	23,8
Kwartył I	-9,2	38,8	0,0
Mediana	-1,0	55,6	0,0
Kwartył III	4,4	92,4	31,8
Zmienność (%)	1385,8	62,9	310,4
Asymetria	-0,2	0,4	1,0
Ogółem	-0,05	58,9	27,2
Województwo	2,1	55,5	15,3

Źródło: opracowanie własne.

fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców wyraźnie najwięcej zyskały miasta Stąporków (174,5%) i Bodzentyn (166,3%). Następne jednostki, które poważnie zwiększyły poziom wpływu sektora obywatelskiego na gospodarkę, to Włoszczowa (124,4%), Staszów (117,2%), Wąchock (115,3%), Jędrzejów (108,3%), Sędziszów (103,7%). Progresywny charakter zmiennej był w całej miejskiej sieci osadniczej województwa. Przeciętne tempo wzrostu wynosiło 67,3%, co zdeterminowało zwielokrotnienie w przeszło $\frac{3}{4}$ ośrodków – wśród których znalazły się wszystkie miasta powiatowe – zapotrzebowania na podmioty non-profit (średnio o blisko 60%), z nakładającym się niewielkim spadkiem zaludnienia (-3,2%). W 5 miastach do wzmocnienia konkurencyjności przyczynił się silniejszy przyrost (122,3%) tych form działalności przy dodatniej zmianie liczebności populacji (2,4%). Stagnacja z ubytkiem ludności spowodowała minimalne rezultaty współczynnika w Daleszycach oraz Zawichoście (po ok. 2%).

W latach 2004–2013 wzrost atrakcyjności lokalizacji zagranicznej działalności gospodarczej, w rezultacie faktycznego umiejscowienia nowych firm, odnotowało 13 ośrodków miejskich. W przypadku 8 z nich postęp nastąpił równoległe ze spadkiem ogółu aktywności ekonomicznych, a odnośnie 5 – razem z powiększeniem ich liczby. Do wyróżnionego grona należało 5 miast o największych wartościach wskaźnika zmian: Jędrzejów (283,3%), Staszów (222,7%), Włoszczowa (123,9%) Stąporków (85,8%) oraz Suchedniów (74%), które przyciągnęły kolejno: 11 spółek, po 4, 3 i 2 do kilku (przeważnie 3) już funkcjonujących podmiotów. Do 229 tego typu przedsiębiorstw na terytorium Kielc dołączyło 58 jednostek (maksimum), dając mimo wszystko dynamikę na średnim poziomie, wynoszącą co najwyżej 126%. Zarejestrowano więc progresywny wskaźnik

dynamiki w statystycznej wysokości ok. 177%, przy przeciętnie 8 dodatkowych lokalizacjach. Negatywne zmiany wartości indeksu zauważono w 6 jednostkach, lecz 2 odczuły regres poprzez częściowe utracenie kapitału napływowego – Małogoszcz i Opatów (po 1), natomiast całkowite wycofanie pojedynczych inwestycji nastąpiło w Sędziszowie i Połańcu.

Syntetyczna klasyfikacja przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej miast

Obliczenie miernika syntetycznego w ramach przyjętego zestawu wskaźników pozwoliło uzyskać 5 klas zróżnicowanego potencjału gospodarczego ośrodków miejskich województwa świętokrzyskiego (tab. 3). Bardzo duży potencjał przedsiębiorczości w 2013 r. przedstawiały: niewielki Stąporków, centrum regionalne – Kielce, najmniejsze miasto sieci – Działoszyce oraz ośrodek turystyczny Gór Świętokrzyskich – Bodzentyn (klasa I). W tworzeniu dla nich wielkości miernika znaczący wpływ (średnio 32% struktury) miał odsetek spółek z udziałem kapitału zagranicznego (cecha 4, wg uporządkowania podanego we wstępie), drugorzędny (30%) – liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców (cecha 3). Blisko 2-krotnie mniejszy (po ok. 19%) był udział pozostałych wskaźników: liczby podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osobę fizyczną na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (cecha 2) oraz dynamiki przedsiębiorstw (cecha 1). W strukturze klasy pod względem wkładu w tworzenie przeciętnej wartości miernika (4,84) za najbardziej wyraźną i jednorodną (wg jednoznacznej dominacji ilościowej i rangi jednej z czterech kategorii wielkości procentowych) uznano cechę 4 (75% ośrodków).

W drugim zbiorze (duży potencjał), skupiającej 8 jednostek terytorialnych,

struktura miernika syntetycznego wykazała pewne podobieństwo. Dominującą rolę nadal pełnił wskaźnik 4 (30%). W pozostałej kolejności wzrosło znaczenie parametru 2 (do 25%). Cecha 3 odnotowała trzeciorzędny udział, tracąc na znaczeniu o 7 p.p. (23%). Najmniejsza składowa zwiększyła swoje oddziaływanie o 3 p.p., do 22%. W układzie klasy według udziału w tworzeniu średniej wartości miernika (3,99) najbardziej wyraźna i jednorodna była ponownie cecha 4 (63% miast).

Do przeciętnego potencjału gospodarczego (klasa III) zaliczono Chęciny oraz Busko-Zdrój. Obraz miernika syntetycznego (3,60) nie uległ większym zmianom, ponieważ przy podobnym oddziaływaniu cech 4 (29%) oraz 2 (27%), zyskała na znaczeniu cecha 1 (23%) na niekorzyść zmiennej 3 (21%).

Niejako odwrotna sytuacja miała miejsce w najbardziej licznej kategorii, składającej się z 16 ośrodków charakteryzujących się małym potencjałem przedsiębiorczości. Sklasyfikowano je

zwłaszcza na podstawie wskaźnika 1 (dynamika podmiotów gospodarczych), którego statystyczny odsetek nasilił się w porównaniu do poprzedniej klasy o 8 p.p., do 31%. Doszło też do zbliżenia wobec siebie parametrów 2 oraz 3 (w obrębie 27%). Z drugiej strony, o połowę zmniejszył swoje znaczenie (w prawie co drugim przypadku zanikł całkowicie) wskaźnik 4, do 14%. W strukturze zespołu pod względem partycypacji w tworzeniu przeciętnej wartości miernika (2,99) najbardziej wyraźne i jednorodne stały się wskaźniki – 2 (50% jednostek) oraz 4 (63%). Takim potencjałem przedsiębiorczości cechowały się przede wszystkim miasta najmniejsze (8 z 14) i bardzo małe (4 z 6).

Najniższą w hierarchii wielkość miernika syntetycznego (2,19) zanotowano w Sędziszowie – jedynym mieście o bardzo małych możliwościach przedsiębiorczości (klasa V). Proporcje składowych miernika rozłożyły się następująco: cecha 1 – 44%, cecha 2 – 33%, cecha 3 – 23%, a cecha 4 – 0%.

Tab. 3. Klasy rozkładu miernika syntetycznego pod względem potencjału przedsiębiorczości miast województwa świętokrzyskiego w 2013 r.

Klasa	Wartość miernika	Miasta w kolejności malejącej miernika (wielkie litery - siedziba władz powiatowych)
I	4,74–5,02	Stąporków (5,02), KIELCE (4,84), Działoszyce (4,77); Bodzentyn (4,74)
II	3,86–4,74	JĘDRZEJÓW (4,18), STARACHOWICE (4,09), Skalbmierz (4,06), SANDOMIERZ (4,03), Małogoszcz (3,93), KONSKIE (3,92), WŁOSZCZOWA (3,89), Daleszyce (3,86)
III	3,60–3,86	Chęciny (3,61), BUSKO-ZDRÓJ (3,60)
IV	2,45–3,60	OSTROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI (3,36), Suchedniów (3,36), Wąchock (3,35), OPATÓW (3,30), Chmielnik (3,28), Zawichost (3,16), SKARŻYSKO-KAMIENNA (3,12), STASZÓW (3,09), PIŃCZÓW (2,92), KAZIMIERZA WIELKA (2,91), Kunów (2,84), Ożarów (2,78), Osiek (2,73), Koprzywnica (2,68), Ćmielów (2,49), Połaniec (2,45)
V	2,19–2,45	Sędziszów (2,19)

Źródło: opracowanie własne.

Klasyfikacja ośrodków miejskich pod kątem atrakcyjności gospodarczej różni się od poprzedniej. Wydzielono 4 klasy rozkładu miernika syntetycznego o 1,5-razy większym zakresie zmienności (tab. 4). Zdecydowanie na czele usytuował się tu Jędrzejów, tworząc pierwszą jednoelementową klasę o bardzo dużej atrakcyjności. Choć stanowi mały obszar w strukturze wielkościowej sieci, to jest istotny w gospodarce regionalnej. Przeważający wpływ na wartość miernika (6,80) miał parametr 4 (zmiana odsetka podmiotów z zagranicznym kapitałem) – 64%, zaś o 44 p.p. mniejszy – cecha 3 (zmiana liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców). Minimalny wkład (16%) dotyczył indeksu 2 (zmiana liczby podmiotów gospodarczych sektora prywatnego prowadzonych przez osobę fizyczną na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym).

Drugą oddzielną pozycję zajął Staszów, reprezentując dużą atrakcyjność przedsiębiorczości. Obraz miernika syntetycznego (6,05) nie przekształcił się diametralnie, gdyż ten sam układ atrybu-

tów przedstawiał stosownie: 61%, 23% oraz 16% ogółu.

Kolejne 4 miasta odznaczyły się przeciętną atrakcyjnością gospodarczą (klasa III), opisywaną w większości przez umocnioną rolę cechy 3 (średnio 38%), zmniejszoną do podobnego poziomu atrakcyjność lokalizacji działalności gospodarczej z kapitałem zagranicznym (35%) i zyskującym na znaczeniu – do 28% – ostatnim wykładnikiem (cecha 2). W układzie zbioru zgodnie z udziałem w tworzeniu przeciętnej wartości miernika (4,67) najbardziej wyraźne oraz jednorodne (jednoznaczna dominacja ilościowa i ranga jednej z 3 kategorii wielkości względnych) były kolejno właściwości: 4 (75% zestawu miast), 3 i 2 (po 50%).

W ostatniej klasie – o małej atrakcyjności gospodarczej – wielkość miernika syntetycznego dla 25 ośrodków zdeteminowała zmiana ujętego wskaźnika natężenia przedsiębiorczości indywidualnej, tj. 2, który statystycznie podwyższył swój udział o 12 p.p., do 40%. Procent zmiany atrakcyjności klimatu społecznego (charakterystyka 3) pozostał niemal.

Tab. 4. Klasy rozkładu miernika syntetycznego pod względem atrakcyjności gospodarczej miast województwa świętokrzyskiego w 2013 r.

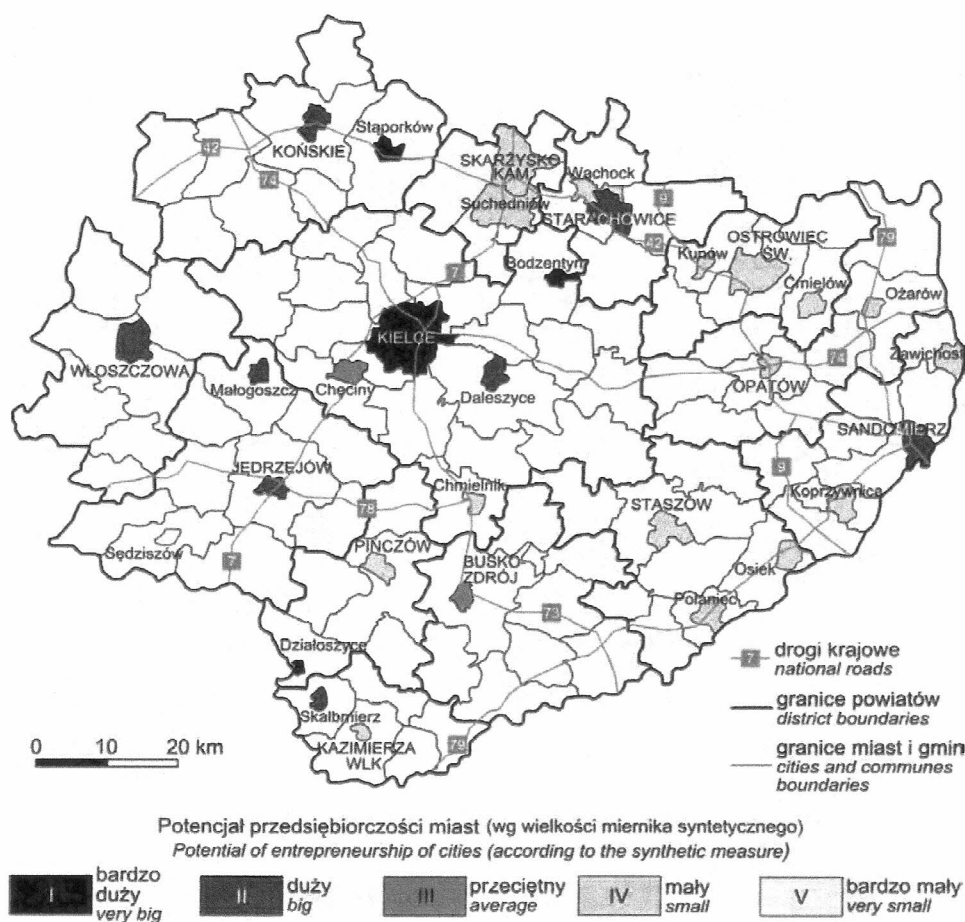
Klasa	Wartość miernika	Miasta w kolejności malejącej miernika (wielkie litery – siedziba władz powiatowych)
I	6,80	JĘDRZEJÓW (6,80)
II	6,05	STASZÓW (6,05)
III	4,35 - 6,05	WŁOSZCZOWA (5,08), Stąporków (4,76), Suchedniów (4,49), Bodzentyn (4,35)
IV	2,60 - 4,35	OSTROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI (3,78), SKARŻYSKO-KAMIENNA (3,64), Kunów (3,59), Wąchock (3,55), Osiek (3,53), KIELCE (3,53), KOŃSKIE (3,51), PIŃCZÓW (3,43), Sędziszów (3,41), Działoszyce (3,37), Chęciny (3,35), SANDOMIERZ (3,34), BUSKO-ZDRÓJ (3,34), STARACHOWICE (3,20), Chmielnik (3,17), Koprzywnica (3,14), Skalbmierz (2,97), KAZIMIERZA WIELKA (2,93), Ćmielów (2,89), Daleszyce (2,89), Małogoszcz (2,87), OPATÓW (2,80), Ożarów (2,77), Zawichost (2,76), Połaniec (2,60)

Źródło: opracowanie własne.

niezmienny oraz dość porównywalny (37%). Znaczenie 4 wskaźnika zmian uległo ograniczeniu wprost proporcjonalnie do głównej determinanty, zatem do poziomu 23%, przy czym w 2/5 miast był on równy zeru, a w pozostałej części – bliski średniemu zakresowi oddziaływania reszty elementów diagnozy. W strukturze grupy wedle udziału w kreowaniu przeciętnej wartości miernika syntetycznego (3,21) najbardziej wyraźna

i jednorodna była cecha 2 (52%). Kategorię tą współtworzyły wszystkie średnie, duże i bardzo duże jednostki miejskie województwa, a spośród najmniejszych – nie zakwalifikował się do niej jedynie Bodzentyn. Ten najłagodniejszy podzbiór, a jednocześnie cały ranking zamyka niewielki Połaniec.

Rozmieszczenie jednostek wyodrębnionych pod kątem potencjału przedsiębiorczości (ryc. 2) prezentuje strefowe

Ryc. 2. Zróżnicowanie przestrzenne miast województwa świętokrzyskiego według klas potencjału przedsiębiorczości w 2013 r.

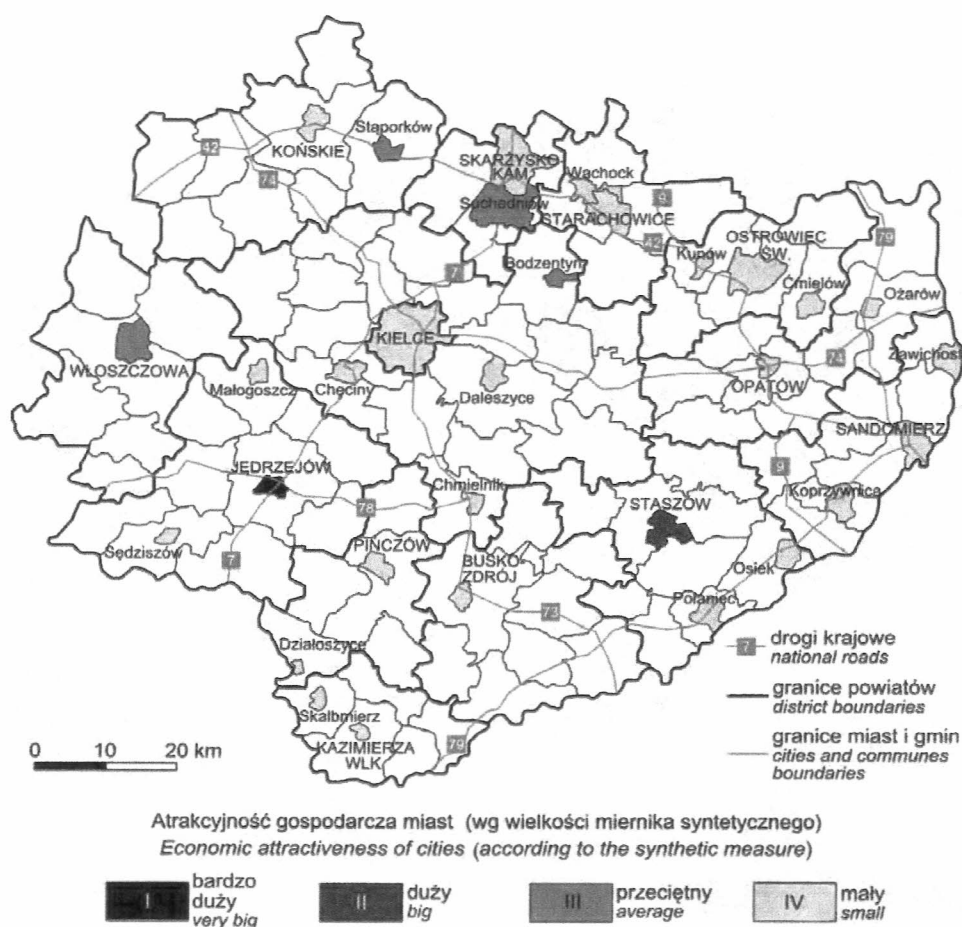
Fig. 2. Spatial diversity of cities of Świętokrzyskie Voivodeship according to the classes of entrepreneurship potential in 2013.

zróźnicowanie. Generalnie miejską sieć osadniczą regionu świętokrzyskiego można podzielić na część wschodnią oraz zachodnią z osią granicy przebiegającą przez Kielce. Ośrodki o bardzo dużych i dużych możliwościach gospodarczych znajdują się po stronie zachodniej, za wyjątkiem Bodzentyna, Starachowic i Sandomierza. W przeciwnym kierunku występują miasta o przeciętnym i małym potencjale, zaś odstępstwo stanowi po-

żenie Chęciny. Odnosi się ono także do najbliższego Sędziszowa.

Sytuacja przestrzenna w przypadku atrakcyjności gospodarczej (ryc. 3) nie ukazuje określonych prawidłowości. Widoczna jest tylko nieduża koncentracja ośrodków o średnich predyspozycjach (poza Włoszczową) w północnym rejonie województwa.

Biorąc pod uwagę łącznie uwzględnione systematyki należy wskazać, że

Ryc. 3. Zróźnicowanie przestrzenne miast województwa świętokrzyskiego według klas atrakcyjności gospodarczej w 2013 r.

Fig. 3. Spatial diversity of cities of Świętokrzyskie Voivodeship according to the classes of entrepreneurship potential in 2013.

największe sumaryczne możliwości rozwoju gospodarczego skumulowane zostały w centrum województwa świętokrzyskiego, tzn. powiecie kieleckim wspólnie z miastem na prawach powiatu. Konkurencyjne pojedyncze ośrodki zaznaczyły się także w granicach powiatów jędrzejowskiego, staszowskiego oraz sandomierskiego. Słaba konkurencyjność wyróżniona została w większości obszarów miejskich położonych wzdłuż wschodniej i południowo-wschodniej granicy regionu.

Wnioski

Świętokrzyskie miasta reprezentują ogromne zasoby gospodarcze i społeczne województwa, koncentrując przeszło trzy piąte różnorodnych podmiotów gospodarki narodowej, ok. trzy piąte indywidualnych działalności osób fizycznych, ponad cztery piąte spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, połowę liczby fundacji oraz pokrewnych organizacji, mniej niż połowę mieszkańców i podobny odsetek ludności w wieku produkcyjnym. W stosunku do 2004 r. na tle regionu widoczne są następujące tendencje: zmniejszenie siły funkcji ekonomicznej, w tym liczby jednoosobowych aktywności, przy wojewódzkim dodatnim tempie wzrostu; zbieżny przyrost wielkości sektora obywatelskiego; lepsze pozyskiwanie przedsiębiorstw z zagranicznym finansowaniem; szybsze wyludnianie się ośrodków, jak również wyraźniejsze zmniejszenie populacji ludności zdolnej do pracy. Istotny wkład w kreowanie takiego stanu rzeczy posiadają Kielce, które z racji pełnionych gospodarczych funkcji kontrolnych dominują w miejskiej sieci osadniczej.

Badania wykazały, że miasta razem uzyskały ponadprzeciętne wobec województwa wyniki wskaźników potencjału przedsiębiorczości, za wyjątkiem dynamiki działalności gospodarczej. Zasadniczą ich rolę w urzeczywistnianiu atrak-

cyjności gospodarczej ziemi świętokrzyskiej zobrazowały wyższe progresywne zmiany poziomu przedsiębiorczości i kreatywności sektora obywatelskiego, jak również odsetka spółek zagranicznych. Negatywne w tej relacji było symboliczne obniżenie atrakcyjności lokalizacji sektora prywatnego.

Klasyfikacja potencjału przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej w świetle zastosowanych wskaźników określiła, iż najbardziej konkurencyjnymi jednostkami są zwłaszcza: Stąporków, Kielce, Jędrzejów, Staszów. Dodatkowo, według wcześniejszych badań autora [Brambert 2010], należą one do miast, gdzie zlokalizowano część siedzib wiodących przedsiębiorstw województwa świętokrzyskiego. Na terenie ośrodka centralnego – z ponad połowy tej skali podmiotów – działają m.in. takie czołowe grupy kapitałowe jak Kolporter i Rovese. W Stąporkowie liderem rozwoju są preżne od lat Zakłady Urządzeń Kotłowych. Dla Jędrzejowa takimi przykładami są Zakłady Mechaniczne Bifamet i Przedsiębiorstwo Budownictwa Ogólnego Kartel. Wpływem na funkcjonowanie Staszowa odznaczają się Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki Siarkopol w pobliskim Grzybowie. Czołówkę obu rankingów tworzą zatem miasta, w przestrzeni których wystąpiło sprzyjające zestawienie czynników lokalizacji. Przykłady te pozwalają stwierdzić, iż na pobudzanie przedsiębiorczości rozpatrywanej sieci osadniczej w dużej mierze oddziałują: spuścizna i kontynuacja funkcji przemysłowej sprzed 1989 r. (np. istnienie Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, a następnie COP-U); oferowane finansowe udogodnienia inwestycyjne, dostępność gruntów i nowoczesnej infrastruktury, transfer technologii, czy kapitał ludzki oraz społeczny (np. pomoc publiczna w podstrefach SSE „Starachowice”, Kielecki Park Technologiczny); rozwój dużych rodzimych firm opartych na cennych lokalnych zasobach, które

sprzyjają powstawaniu nowych aktywności (np. inicjatywy klastrowe, kooperacja w strefach ekonomicznych lub inkubatorach). Ostatni z wymienionych elementów ma bezpośredni związek ze zjawiskiem generowania efektów mnożnikowych, polegającym na rozwoju innych podmiotów na skutek dodatkowego popytu zaopatrzeniowego i konsumpcyjnego biorącego źródło z uruchomienia lub rozbudowy pierwotnego (zwykle przemysłowego) przedsiębiorstwa. Jest to sprzężenie zwrotne, które może prowadzić do wzrostu dochodów i zatrudnienia we współzależnych firmach (dostawcy dóbr i usług), a także do zwiększenia wpływów podatkowych władz lokalnych. Wagę takiego sposobu pomnażania rozwoju lokalnej gospodarki ukazali wzorcowo w polskiej literaturze geograficznej badacze ośrodka krakowskiego [Domański i in. 2005], opisując oddziaływanie zakładów produkcyjnych zlokalizowanych w mieleckiej SSE na otoczenie oraz region.

Najmniejszą konkurencyjność wykryto wśród części miast położonych na południowym-wschodzie województwa. Rozkład ten wynika z determinant przyrodniczych, historycznych i rynkowych. Spośród obszarów wiejskich, które zajmują 94,3% Świętokrzyskiego, to wła-

śnie wyróżniona część charakteryzuje się dominacją działalności rolniczej, ze względu na najwyższej jakości gleby. Znaczące siły wytwórcze rolnictwa występują głównie na Wyżynie Sandomierskiej i Niece Nidziańskiej. Wielofunkcyjność tych terenów, a zarazem siła konkurencyjna położonych tam centrów wzrostu, ograniczone są niejako poprzez ich znaczenie dla rolnictwa towarowego. To swoiste sprzężenie zwrotne, rzutujące na mniejszą intensyfikację działalności nie związanej z pierwotnym sektorem gospodarki w ośrodkach miejskich i okolicy. Wpływ miast o znaczących wynikach potencjału przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej na obszary wiejskie zaznacza się na północy i w centrum regionu oraz wokół Kielc, gdzie skupia się mała i średnia prywatna przedsiębiorczość pozarolnicza.

Rozproszone na terytorium województwa ośrodki miejskie wywierają silny wpływ na siebie wzajemnie oraz na otaczającą przestrzeń. Inicjują rozwój lokalny poprzez rywalizację o nowe przedsięwzięcia gospodarcze oraz jednocześnie współdziałanie podczas zamierzeń ponadlokalnych. Dalsza ich konkurencyjność może przyczynić się do trwałego rozwoju regionu świętokrzyskiego.

Literatura

- Adamczyk R., 2008, *Znaczenie małych miast subregionu centralnego woj. śląskiego dla rozwoju Śląskiego Obszaru Metropolitalnego*, [w:] K. Heffner, T. Marszał (red.), *Ośrodki lokalne w strefie oddziaływania wielkich miast*, KPZK PAN, 238, s. 91–105.
- Brambert P., 2010, *Zróźnicowanie przestrzenne siły ekonomicznej wiodących przedsiębiorstw w regionie świętokrzyskim*, [w:] Z. Ziolo, T. Rachwał (red.), *Procesy transformacji przemysłu i usług w regionalnych i krajowych układach przestrzennych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG, 15, Warszawa–Kraków, s. 156–164.
- Bratnicki M., 2002, *Przedsiębiorczość i przedsiębiorcy współczesnych organizacji*, Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego, Katowice.
- Domański B., Gwosdz K., Huculak M., Wiedermann K., 2005, *Oddziaływanie SSE Euro-Park Mielec na otoczenie lokalne. Powiązania firm i efekty mnożnikowe*, [w:] B. Domański, K. Gwosdz (red.), *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej Mielec 1995–2005*, IGiGP UJ, ARP o. Mielec, Kraków, s. 89–131.
- Kalinowski T. (red.), 2008, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów i podregionów Polski 2008*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.

- Kraśnicka T., 2002, *Koncepcje rozwoju przedsiębiorczości ekonomicznej i pozaekonomicznej*, Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego, Katowice.
- Leśniak M., 2006, *Konkurencyjność obszarów pogranicza polsko-niemieckiego*, praca doktorska, Zakład Zagospodarowania Przestrzennego, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Lever W. F., 1999, *Competitive Cities in Europe*, Urban Studies, 36, 5–6, s. 1029–1044.
- Petryszyn J., 2002, *Rozwój demograficzny dużych miast w Polsce*, [w:] J. Słodczyk (red.), *Demograficzne i społeczne aspekty rozwoju miast*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 13–23.
- Porter M. E., 1990, *The competitive advantage of nations*, Free Press, New York.
- Runge J., 2006, *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej – elementy metodologii, wybrane narzędzia badawcze*, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 214–223.
- Smit A. J., 2010, *The competitive advantage of nations: is Porter's Diamond Framework a new theory that explains the international competitiveness of countries?*, Southern African Business Review, 14, 1, s. 105–130.
- Szafranek E., 2010, *Determinanty konkurencyjności regionów. Ujęcie teoretyczne i empiryczne*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Świdurska A., 2008, *Małe miasta a rozwój obszarów wiejskich w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym*, [w:] K. Heffner, T. Marszał (red.), *Ośrodki lokalne w strefie oddziaływania wielkich miast*, KPZK PAN, 238, s. 120–132.
- Wdowicka M., 2008, *Rola małych miast w kształtowaniu konkurencyjności obszarów metropolitalnych*, [w:] K. Heffner, T. Marszał (red.), *Ośrodki lokalne w strefie oddziaływania wielkich miast*, KPZK PAN, 238, s. 24–38.

Summary

Evaluation of cities of Świętokrzyskie Voivodeship in respect to entrepreneurship potential and economic attractiveness in the years 2004–2013

Nowadays, the phenomenon of competition is an essential driving force for sustainable development of spatial units. It concerns spaces of different scales and companies of any size. Their ability to adapt to rapidly changing state of economy is expressed by their competing to maintain or improve the level of development, to achieve greater importance in the space, to have access to external benefits. The situation of entrepreneurship is its crucial determinant. It specifies the functions and character of the area and its potential to participate in creating a modern economic system. The economic attractiveness of the territory increases along with the increase in the level of entrepreneurship.

This article assesses the entrepreneurship potential and the economic attractiveness of 31 cities in Świętokrzyskie Voivodeship, using the following indicators: 1) dynamics of enterprises, 2) the number of natural person entities per 1000 representatives of working-age population, 3) the number of foundations, associations and social organisations per 1000 citizens, 4) the percentage of companies with foreign capital. The set was the basis for the synthetic indicator procedure, which allowed to classify cities according to the two examined characteristics. In the first case, the size of the indicator has comprised all the indicators (in 2013), in the second – the values of their progressive or regressive change in the years 2004–2013, without the indicator for the dynamics of enterprises. Due to the specificity of the net of the cities in the voivodeship, it is necessary to examine entrepreneurship development in the area. The present article is an attempt to fulfill a research gap in this domain.

Compared to the voivodeship as a whole, the cities received together above-average results of the indices of entrepreneurship potential, except for dynamics in business activity. Their huge role in shaping the economic attractiveness of the region was confirmed by the higher progressive changes of: the level of entrepreneurship in the civil society sector and the percentage of foreign partnerships. What remained negative in this relation was a symbolic decrease in attractiveness of private sector location.

Each of the two classifications identified four groups of areas with different character. It has been determined that the most competitive cities are: Stąporków, Kielce, Jędrzejów, Staszów. The analysis of the situation of the main cities leads to the conclusions that entrepreneurship is mostly stimulated by: industrial legacy and continuation of industrial function from before 1989; financial investment facilities, availability of land and of modern infrastructure, technological transfer, human and social capital; development of large local companies based on precious local resources which favour development of new activities; multiplier effects. The cities of the voivodeship strongly influence one another as well as the surroundings. They initiate local and regional development through competing about new economic initiatives and through cooperation in supra-local undertakings.